

Participatie- en inspraakverordening 2020

Concept (!) VNG Modelverordening

versie 20 januari 2020

Aanleiding

Met de voorgenomen wijziging van art 150 Gemeentewet ontstaat voor gemeenten de plicht om de inspraakverordening om te bouwen naar een participatieverordening. Het wetsvoorstel 'Wet versterking participatie op decentraal niveau' regelt dat het decentraal bestuur inwoners in staat stelt te participeren bij de voorbereiding, uitvoering en evaluatie van beleid. Daarvoor wordt de regeling over inspraak in de Gemeentewet, Provinciewet, Waterschapswet en WolBES uitgebreid naar participatie. Daarnaast wordt het uitdaagrecht wettelijk verankerd. De tekst is [hier](#) te vinden.

Eén van de producten die VNG in dat soort gevallen vaak ontwikkelt is een model verordening. Een voorbeeld dat gemeenten kunnen gebruiken als basis voor hun eigen gemeente. Dit document bevat een eerste proeve van zo'n modelverordening. Deze is deels gebaseerd op enkele bestaande participatie- en inspraakverordeningen. In kleur zijn tekstblokken toegevoegd die gebaseerd zijn op de discussies en inzichten uit het VNG-traject 'Spelregels lokale democratie' en suggesties van een aantal betrokken experts van gemeenten en kennisinstellingen.

Toevoegen en uitwerken:
aanleiding, achtergrond, context, ontwikkelingen,
artikelsgewijze toelichting

Nummer **XXXXX** besluit d.d. **XXXXX**

Onderwerp	Participatie- en inspraakverordening 20XX na inspraak
-----------	--

RAADSBESLUIT

De raad van de gemeente

gelet op artikel 150 Gemeentewet **en op artikel I van de Wet versterking participatie op decentraal niveau**;

gezien het voorstel van burgemeester en wethouders (**raadsvoorstel XXXXX**), mede gezien het advies van de commissie;

BESLUIT:

1. Vast te stellen:

Participatie- en inspraakverordening 20XX

luidende aldus:

Hoofdstuk 1 Inleidende bepalingen

Artikel 1 Onderwerp verordening

Deze verordening regelt de betrokkenheid van bewoners bij de ontwikkeling – mede omvattend de voorbereiding, uitvoering en evaluatie - van gemeentelijk beleid en de rol van burgemeester en wethouders en de gemeenteraad in deze processen. Deze verordening is daarnaast van toepassing op de manier waarop de gemeente reageert of ondersteuning biedt aan initiatieven van inwoners, maatschappelijke organisaties, of andere betrokkenen .

Artikel 2 Begripsomschrijvingen

1. Voor de toepassing van deze verordening wordt verstaan onder:
 - a. Participatie: Het deelnemen van inwoners, bedrijven en belanghebbenden bij **de voorbereiding, uitvoering en evaluatie** van gemeentelijk beleid of gemeentelijke plannen, alsmede (het door de gemeente ondersteunen van) publieksinitiatieven van inwoners, bedrijven en belanghebbenden met impact op de lokale samenleving.
 - b. Burgerparticipatie: Het op initiatief van de gemeente betrekken van inwoners, bedrijven en belanghebbenden bij de ontwikkeling, uitvoering en evaluatie van beleid, projecten en programma's. Burgerparticipatie kan de vorm aannemen van informeren, raadplegen, adviseren, coproduceren en meebeslissen;
 - c. Publieksinitiatief: Initiatieven van inwoners, maatschappelijke organisaties, bedrijven of een combinatie daarvan.

ALTERNATIEF VOOR ART 2.1.C Publieksinitiatief: Initiatieven van inwoners en maatschappelijke organisaties, of een combinatie daarvan. (nota bene, bedrijven uitsluiten)

- d. Overheidsparticipatie: De manier waarop de gemeente ondersteuning of een bijdrage geeft aan publieksinitiatieven van inwoners, maatschappelijke organisaties, bedrijven of andere belanghebbenden. Deze ondersteuning kan de vorm aannemen van loslaten, stimuleren, faciliteren, regisseren en reguleren.
- e. Inspraak: Een door of namens een bestuursorgaan georganiseerde gelegenheid voor inwoners, bedrijven en belanghebbenden om hun mening over beleidsvoornemens te geven en daarover toelichting te geven en van gedachten te wisselen voorafgaand aan de definitieve besluitvorming door de gemeenteraad, of door het college van burgemeester en wethouders of de burgemeester;
- f. Uitdaagrecht: het recht op het overnemen van taken van de gemeente;

Artikel 3 Doelstelling en reikwijdte

- 1. Deze Participatie- en inspraakverordening beoogt de kwaliteit van lokale democratische processen te vergroten, de samenwerking tussen gemeente en bewoners te versterken en helderheid te scheppen over proces en rolverdeling.
- 2. Burgerparticipatie en/of inspraak wordt toegepast wanneer het redelijkerwijze is te verwachten dat er belanghebbenden zijn bij het betreffende beleid of besluit, ofwel wanneer redelijkerwijs te verwachten is dat betrokken bewoners of experts over relevante ervaringskennis of inzichten beschikken die bruikbaar zijn bij de ontwikkeling van het beleid of besluit.
- 3. Burgerparticipatie en/of inspraak wordt in beginsel niet toegepast:
 - a. als dit bij of krachtens wettelijk voorschrift is uitgesloten, of naar aanleiding van een formele aanvraag om een besluit waarvoor een wettelijke beslistermijn geldt;
 - b. indien sprake is van uitvoering van regelingen van hogere overheden waarbij de gemeente geen ruimte heeft om eigen afwegingen te maken;
 - c. ten aanzien van ondergeschikte herzieningen van een eerder vastgesteld beleidsvoornemen;
 - d. ten aanzien van een beleidsvoornemen dat uitsluitend of hoofdzakelijk betrekking heeft op interne of organisatorische aangelegenheden van de gemeente.
 - e. als dit betrekking heeft op de begroting, de rekening, de tarieven voor gemeentelijke dienstverlening en belastingen als bedoeld in hoofdstuk XV van de Gemeentewet.
 - f. de belanghebbenden al op een andere manier in een vroeg stadium bij de voorbereiding van het beleidsvoornemen zijn of worden betrokken, of het beleidsvoornemen rechtstreeks voortvloeit uit een beleidsvoornemen waarover al inspraak heeft plaatsgevonden;
 - g. Evt. toevoegen art 3.5 g **het belang van de inspraak niet opweegt tegen het belang van de verantwoordelijkheid van het bestuursorgaan voor kwetsbare groepen in de samenleving;**

- h. het beleidsvoornemen dermate spoedeisend is dat de uitkomst van de inspraak niet kan worden afgewacht.
4. Participatie, inspraak en uitdaagrecht wordt uitsluitend verleend aan inwoners, belanghebbenden en bedrijven of organisaties die lokaal van belang zijn of een lokaal belang hebben.
5. Deze verordening is niet van toepassing op burgerparticipatie of andere initiatieven van inwoners en bedrijven die al zijn geregeld in andere al dan niet gemeentelijke verordeningen, regelgeving of procedures.

Alternatief voor art. 3.5: deze verordening is ook van toepassing op burgerparticipatie of andere initiatieven van inwoners en bedrijven die al zijn geregeld in andere al dan niet gemeentelijke verordeningen, regelgeving of procedures. Bij eventuele strijdigheid geldt de bepaling die het meeste recht doet aan de inbreng en betrokkenheid van burgers.

Hoofdstuk 2 Burgerparticipatie

Artikel 4 Participatieproces

1. Het bestuursorgaan besluit bij de start van een besluitvormingstraject, indien dit gevolgen heeft voor burgers of belanghebbenden, of bewoners en betrokkenen worden uitgenodigd te participeren.

Alternatief voor art. 4.1: Het bestuursorgaan besluit bij de start van een besluitvormingstraject, indien dit gevolgen heeft voor burgers of belanghebbenden, of bewoners en betrokkenen worden uitgenodigd te participeren. Deze afweging wordt geborgd in de vorm van een participatieparagraaf in de betreffende besluitvormingsstukken.

2. Het bestuursorgaan stelt bij de start van elk participatieproces vast op welke manier burgerparticipatie wordt toegepast. Indien burgerparticipatie wordt toegepast, neemt het bestuursorgaan in beginsel over de volgende punten een besluit:

Alternatief B voor art. 4.2

Het bestuursorgaan stelt bij de start van elk participatieproces vast op welke manier burgerparticipatie wordt toegepast. Indien burgerparticipatie wordt toegepast, neemt het bestuursorgaan in ieder geval over de volgende punten een besluit:

Alternatief C voor art. 4.2

Het bestuursorgaan stelt bij de start van elk participatieproces vast op welke manier burgerparticipatie wordt toegepast. Indien burgerparticipatie wordt toegepast, neemt het bestuursorgaan over in ieder geval de volgende punten een besluit, welke worden vastgelegd in een participatienota:

- a. het doel en de intentie van de participatie;
- b. het niveau van de participatie, waarbij een keuze wordt gemaakt uit: informeren, raadplegen, adviseren, coproduceren of meebeslissen, of een combinatie hiervan;
- c. de kernvragen, de beïnvloedingsruimte en/of de inhoudelijke, financiële, procedurele en overige kaders voor de participatie en de wijze waarop deze

- kaders vooraf met de deelnemers worden gecommuniceerd;
- d. de wijze waarop en het tijdvak waarin de deelnemers hun inbreng kunnen leveren;
 - e. de wijze waarop democratische waarden zoals inclusie, deliberatie, zeggenschap, transparantie en *checks and balances* in het proces worden gewaarborgd;
 - f. de begroting van de kosten van het participatieproces;
 - g. de wijze waarop de inbreng van bewoners zal doorwerken in de besluitvorming als bepaald in artikel 5.
3. Het bestuursorgaan maakt voor de start van het publieksparticipatieproces het voornemen hiertoe bekend op de voor dat proces geschikte wijze.
 4. Indien omstandigheden het noodzakelijk maken om de kaders bedoeld in het tweede lid onder c. of de inrichting van het proces aan te passen, zorgt het bestuursorgaan ervoor dat deelnemers hierover zo snel mogelijk worden geïnformeerd.
 5. Bij burgerparticipatie bij de voorbereiding van een raadsvoorstel informeert het college de gemeenteraad zo snel mogelijk via een procesbesluit.
 6. Burgemeester en wethouders kunnen voor specifieke beleidsterreinen nadere regelingen treffen.

Artikel 5 Besluitvorming participatieproces

1. Het bestuursorgaan maakt voorafgaand aan de start van het participatieproces bekend op welke wijze de gemeente zal omgaan met de uitkomsten van het participatieproces en op welke wijze de besluitvorming zal plaatsvinden en kiest daarbij uit de volgende mogelijkheden:
 - a. De raad neemt kennis van de uitkomsten van het participatietraject en zal nader afwegen of en in welke mate deze kunnen worden meegenomen in de politieke besluitvorming
 - b. De raad beschouwt de adviezen en conclusies uit het participatietraject als een zwaarwegend uitgangspunt bij politieke besluitvorming.
 - c. De raad neemt de adviezen en conclusies uit het participatietraject over mits deze passen binnen de vooraf gestelde inhoudelijke, financiële en procedurele kaders.
 - d. Gemeente, bewoners en betrokken organisaties treden in nader overleg teneinde de uitkomsten van het participatieproces om te zetten in een convenant of samenwerkingsovereenkomst waarin zij de gemaakte afspraken vastleggen.

Artikel 6 Eindverslag participatieproces

1. Ter afronding van het participatieproces, zoals bedoeld in het voorgaande artikel maakt het bestuursorgaan een eindverslag op. Het eindverslag bevat in elk geval:
 - a. een overzicht van het gevolgde participatieproces op hoofdlijnen;
 - b. een weergave van de belangrijkste uitkomsten van het participatieproces;
 - c. de reactie van de gemeente op deze uitkomsten en de wijze waarop de gemeente de inbreng heeft benut bij de uitwerking van het beleidsvoorstel of uitvoeringsplan.

Alternatief art 6.1

- Ter afronding van het participatieproces, zoals bedoeld in het voorgaande artikel maakt het bestuursorgaan een eindverslag op. Het eindverslag bevat in elk geval:
- a. een overzicht van het gevolgde participatieproces;
 - b. een weergave van de bijdragen van degenen die hebben deelgenomen aan de participatie;

- c. een reactie van het bestuursorgaan op de inbreng als bedoeld onder b., met redenen omkleed welke punten al dan niet van invloed zullen zijn op het beleidsvoornemen;
 - d. een overzicht van de afspraken die op basis van het participatieproces zijn gemaakt;
 - e. een overzicht van de kosten van het participatieproces;
 - f. een evaluatie van het participatieproces zelf, de belangen die zijn afgewogen en de mening van de deelnemers over het gelopen proces.
2. Het bestuursorgaan maakt het eindverslag openbaar.
 3. Burgemeester en wethouders brengen het eindverslag ter kennis aan de raad indien het participatie bij een raadsvoorstel betreft.
 4. De gemeenteraad bespreekt jaarlijks de wijze waarop de gemeente participatieprocessen heeft georganiseerd, inclusief de geleerde lessen met betrekking tot publieksparticipatie.

Hoofdstuk 3 **Inspraak**

Artikel 7 Inspraakgerechtigden

1. Inwoners, bedrijven en belanghebbenden kunnen individueel of gezamenlijk aan de inspraak deelnemen.
2. Deelnemers aan inspraakactiviteiten kunnen zich op een door hen te bepalen wijze laten begeleiden. Zij kunnen zich doen vertegenwoordigen, waartoe een machtiging is vereist.
3. Indien inspraak wordt verleend over een beleidsvoornemen waarvan redelijkerwijs te verwachten valt dat veel niet-Nederlandstaligen zich daarbij in het bijzonder betrokken voelen, wordt daarmee bij het verlenen van inspraak rekening gehouden.

Artikel 8 Inspraakprocedure

1. Inspraak vindt plaats overeenkomstig afdeling 3:4 van de Algemene wet bestuursrecht.
2. In afwijking van het eerste lid kan het bestuursorgaan een andere inspraakprocedure vaststellen.
3. Nadat het bestuursorgaan heeft besloten het beleidsvoornemen vrij te geven voor inspraak, brengt hij het beleidsvoornemen ter kennis van de raadscommissie tot welk taakveld het beleidsvoornemen behoort.

Artikel 9 Verantwoording

1. Het eventueel bijgestelde beleidsvoornemen wordt samen met de schriftelijke ingekomen reacties, het vastgestelde verslag van de inspraakbijeenkomst(en) en een document waarin een verantwoording wordt gegeven van de wijze waarop met de ingekomen reacties, respectievelijk de gemaakte opmerkingen is gehandeld, door burgemeester en wethouders vastgelegd in een eindrapportage, met dien verstande dat dat zo spoedig mogelijk plaatsvindt doch uiterlijk binnen 6 maanden na afloop van de inspraaktermijn. Burgemeester en wethouders kunnen eenmaal schriftelijk en gemotiveerd besluiten deze termijn met 6 maanden te verlengen. Dit besluit wordt ter kennis van de raad gebracht.
2. Degenen die een schriftelijke reactie hebben ingezonden dan wel aanwezig waren bij een inspraakbijeenkomst wordt een afschrift van deze stukken toegezonden. Bij die

gelegenheid worden betrokkenen tevens geïnformeerd over de nader te volgen procedure, inclusief het tijdpad.

3. Degenen die aan de inspraak hebben deelgenomen worden geïnformeerd over het uiteindelijke besluit.

Hoofdstuk 4 Overheidsparticipatie

Artikel 10 Toepassen Overheidsparticipatie

1. Overheidsparticipatie wordt toegepast indien naar het oordeel van burgemeester en wethouders het publieksinitiatief past binnen de kaders van het gemeentelijk beleid en bijdraagt aan de doelstellingen van het gemeentelijk beleid, en/of anderszins een positieve maatschappelijke bijdrage levert aan de lokale samenleving.
2. Burgemeester en wethouders besluiten welke vorm van overheidsparticipatie wordt verleend: loslaten, stimuleren, faciliteren, samenwerken, regisseren en/of reguleren.
3. Burgemeester en wethouders kunnen aan de overheidsparticipatie vooraf de voorwaarde verbinden dat inwoners, bedrijven en andere direct belanghebbenden in voldoende mate bij het publieksinitiatief worden betrokken.
4. Burgemeester en wethouders benoemen een ambtenaar in de gemeente als aanspreekpunt voor publieksinitiatieven. Uitgangspunt is een oplossingsgerichte en constructieve benadering van deze initiatieven en het bieden van helderheid over mogelijkheden en randvoorwaarden.
5. Burgemeester en wethouders kunnen afzien van overheidsparticipatie aan publieksinitiatieven als er gegronde redenen zijn om aan te nemen dat:
 - a. het initiatief doelstellingen beoogt die in strijd zijn met de wet of het algemeen belang;
 - b. het een onderwerp betreft dat niet behoort tot de bevoegdheid van de gemeente of de uitvoering van besluiten van hogere bestuursorganen waaromtrent de gemeente geen beleidsvrijheid heeft;
 - c. er sprake is van onvoldoende draagvlak voor het initiatief bij omwonenden, belanghebbenden of de betrokken inwoners.
 - d. het initiatief naar het oordeel van burgemeester en wethouders op financiële, juridische of praktische gronden niet haalbaar is.
 - e. het een onderwerp betreft waartegen een bezwaar- of beroepsprocedure in de zin van hoofdstuk 7 van de Algemene wet bestuursrecht openstaat of onderwerpen waarover de burgerlijke rechter is gevraagd een oordeel uit te spreken;
 - f. een onderwerp dat overwegend het privébelang van de indiener dient.
6. Als burgemeester en wethouders besluiten om overheidsparticipatie toe te passen, kunnen zij besluiten het publieksinitiatief te ondersteunen door middel van:
 - a. het (eventueel tijdelijk) ter beschikking stellen van ruimtes of huisvesting;
 - b. het beschikbaar stellen van een aanjaagbudget, subsidie of andere financiële middelen;
 - c. de inzet van ambtelijke expertise, netwerken of ondersteuning;
 - d. andere vormen van ondersteuning.
7. De besluiten van het college van burgemeester en wethouders om wel of niet overheidsparticipatie toe te passen, sturen zij, inclusief het publieksinitiatief, aan de gemeenteraad.
8. Het gemeentelijk aanspreekpunt informeert de initiatiefnemers van het publieksinitiatief over het besluit van het college van burgemeester en wethouders om wel of niet overheidsparticipatie toe te passen.

Hoofdstuk 5 **Uitdaagrecht**

Artikel 11 **Toepassen Uitdaagrecht**

1. Het college biedt ingezetenen en maatschappelijke initiatieven de mogelijkheid tot intekening op de uitvoering van taken van het college op grond van de wet, zoals vastgelegd in artikel 150 van de Gemeentewet.
2. Het college wijst de ingezetenen en maatschappelijke initiatieven actief op de mogelijkheid om het overnemen aan te vragen van de uitvoering van (delen van) de in lid 1 genoemde taken;
3. Elke aanvraag wordt getoetst aan volgende voorwaarden:
 - a. Ingezetenen en maatschappelijke initiatieven kunnen alleen taken van het college op grond van de wet overnemen als zij zich organiseren in een rechtspersoon en een plan overleggen;
 - b. Het plan dient tenminste door drie ingezetenen te zijn ondertekend;
 - c. In het plan, zoals bedoeld in lid 3a, staat beschreven welke resultaten beoogd worden, op welke wijze de continuïteit is gegarandeerd;
 - d. Het plan geeft aan hoe wordt voldaan aan de volgende kwaliteitseisen:
 - i. Het initiatief heeft een maatschappelijke meerwaarde;
 - ii. De kosten voor de uitvoering zijn bij voorkeur lager, maar in ieder geval niet hoger dan de huidige kosten;
 - iii. De betrokken initiatiefnemers maken aannemelijk dat zij de prestatie kunnen leveren;
 - iv. De indieners zijn er aan gehouden het initiatief gedurende een afgesproken periode uit te voeren.
4. De gemeente weigert een aanvraag indien onvoldoende aannemelijk wordt gemaakt dat het initiatief voldoet aan de in lid 3 genoemde voorwaarden, of indien de aanvraag zich richt op:
 - a. een beleidsterrein dat de gemeente heeft uitgezonderd van het uitdaagrecht;
 - b. een onderwerp dat overwegend het privébelang van de aanvrager dient;
5. Een vast contactpersoon van de gemeente begeleidt de initiatiefnemers tijdens het hele proces.
6. De gemaakte afspraken (over o.a. het resultaat, het budget en de looptijd) worden vastgelegd in een contract.
7. Het college maakt het besluit ten aanzien van een binnengekomen initiatief binnen 14 dagen openbaar en informeert de gemeenteraad hierover.

Hoofdstuk 6 **De gemeenteraad**

Artikel 12 **Behandeling in de raad**

1. De besluiten van het college van burgemeester en wethouders ten aanzien van honorering, gedeeltelijke honorering of afwijzing van publieksinitiatieven als bedoeld in artikel 10 (Overheidsparticipatie) of artikel 11 (Uitdaagrecht) worden binnen 60 dagen na toezending aan de gemeenteraad in een openbare raadsvergadering besproken.
2. Indien de gemeenteraad de toegezonden publieksinitiatieven inhoudelijk wil behandelen, zal de voorzitter van de raad de initiatiefnemers schriftelijk uitnodigen voor de vergadering waarvoor het publieksinitiatiefvoorstel is geagendeerd. De initiatiefnemers hebben tijdens deze vergadering de gelegenheid om het initiatief mondeling toe te lichten en eventuele vragen uit de raad te beantwoorden. De voorzitter van de raad kan een of meer

initiatiefnemers of de vertegenwoordiger toestemming geven om deel te nemen aan de beraadslaging in de raad over het initiatief.

3. Het eerste en tweede lid van dit artikel zijn van overeenkomstige toepassing op de behandeling van het initiatief in een raadscommissie.
4. De raad stelt de initiatiefnemers binnen twee weken na de datum van de raadsvergadering waarin besluitvorming over het publieksinitiatief heeft plaatsgevonden schriftelijk in kennis van zijn besluit. Indien de raad geheel of gedeeltelijk afwijkt van het publieksinitiatief geeft hij de redenen daarvoor.
5. Zo spoedig mogelijk nadat de raad over het publieksinitiatiefvoorstel een besluit heeft genomen wordt dit besluit bekendgemaakt door kennisgeving van het besluit of van de zakelijke inhoud ervan in een van overheidswege uitgegeven blad of een dag-, nieuws- of huis-aan-huisblad, dan wel op een andere geschikte wijze.
6. Indien de raad geheel of gedeeltelijk overeenkomstig het publieksinitiatief besluit, overlegt het college binnen twee weken na de raadsvergadering waarin de besluitvorming over het publieksinitiatief heeft plaatsgevonden met de initiatiefnemers over de verdere uitvoering van het besluit.
7. De gemeenteraad bespreekt jaarlijks een overzicht van ingediende initiatieven en de wijze waarop de gemeente gereageerd heeft op deze initiatieven.

Hoofdstuk 7 Kernendemocratie

Artikel 13 Overdracht aan dorpen en wijken

1. De gemeenteraad kan besluiten om een deel van haar taken en bevoegdheden over te dragen aan afzonderlijke wijken of dorpen binnen de gemeente. Deze overdracht kan gelden voor alle kernen of voor delen daarvan. Deze overdracht kan plaats vinden voor een afgebakende periode en kan daarna verlengd worden.
2. Met de overdracht van taken en bevoegdheden zal ook een overdracht van financiële middelen plaatsvinden.
3. De gemeenteraad stelt regels over de aanwijzing van bestuurders in de kernen en over de democratische controle en verantwoording op de uitvoering van taken.

Hoofdstuk 8 Overgangs- en slotbepalingen

Artikel 14 Inwerkingtreding

Deze verordening treedt in werking op de eerste dag na de bekendmaking daarvan. Op die datum vervalt de **XXXX**

Artikel 15 Overgangsregeling

Op inspraakprocedures die voortvloeien uit besluiten genomen voor de inwerkingtreding van deze verordening, blijven de bepalingen van toepassing van de inspraakverordening zoals die luiden ten tijde van dat besluit.

Artikel 16 Citeertitel

Deze verordening wordt aangehaald als Participatie- en inspraakverordening **2020**.

Gedaan in de openbare raadsvergadering van

de Griffier, de Voorzitter,

Verantwoording

Geraadpleegde gemeenten, deelnemers bijeenkomsten VNG Spelregeltraject lokale democratie:

- Amsterdam
- Bergen
- Berg en Dal
- Berkelland
- Bodegraven-Reeuwijk
- Ede
- Epe
- Emmen
- Fryske Marren
- Gooise Meren
- Gouda
- Heerhugowaard
- Langedijk
- Meierijstad
- Middelburg
- Nijmegen
- Ommen
- Oosterhout
- Scherpenzeel
- Schiedam
- Uitgeest
- Waddinxveen
- Wijk bij Duurstede

Voor deze concept VNG Model Participatie- en inspraakverordening is gebruik gemaakt van diverse participatie- en inspraakverordeningen en gemeentelijke participatienota's, waaronder:

- Participatie- en inspraakverordening Amstelveen
- Inspraak- en participatieverordening Den Haag
- Participatie- en inspraakverordening Leiden
- Verordening participatie en inspraak Rucphen
- Participatie- en inspraakverordening Amstelveen
- Startgesprek met de raad; Memo Meierijstad
- Participatievisie Gemeenteraad Heemstede
- Stappenplan Starten voor de start, Amersfoort
- Spelregels Delfts Doen!
- Participatiewijzer
- Afwegingskader burgerparticipatie ProDemos
- Participatiecode Middelburg
- Gouden sleutels Maastricht
- Participatiematrix Wijk bij Duurstede
- Participatietoolbox Groningen
- Participatieparagraaf Amsterdam
- Burgerinitiatief: Waar een wil is..., Nationale Ombudsman
- Kompasgesprek voor initiatief, Zaanstad

Zie: https://drive.google.com/drive/folders/1ZqYgVTsiaO5pUtGvKcuV_rv0y8IH9MAo?usp=sharing